

DOMSTOLENS DOM (Femte Afdeling)

16. november 2000 *

I sag C-282/98 P,

Enso Española SA, Castellbisbal (Spanien), ved advokat A. Creus Carreras, Barcelona, og advokat E. Contreras Ynzenga, Madrid, og med valgt adresse i Luxembourg hos advokat Cuatrecasas, avenue d'Auderghem, 78, 1040 Bruxelles,

appellant,

angående appel af dom afsagt den 14. maj 1998 af De Europæiske Fællesskabers Ret i Første Instans (Tredje Udvidede Afdeling) i sag T-348/94, Enso Española mod Kommissionen (Sml. II, s. 1875), hvori der er nedlagt påstand om ophævelse af denne dom,

den anden part i appelsagen:

Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber ved R. Lyal og E. Gippini Fournier, Kommissionens Juridiske Tjeneste, som befuldmægtigede, og med valgt adresse i Luxembourg hos C. Gómez de la Cruz, Kommissionens Juridiske Tjeneste, Wagnercentret, Kirchberg,

* Processprog: spansk.

sagsøgt i første instans,

har

DOMSTOLEN (Femte Afdeling)

sammensat af afdelingsformanden, A. La Pergola, og dommerne M. Wathelet (refererende dommer), D.A.O. Edward, P. Jann og L. Sevón,

generaladvokat: J. Mischo

justitssekretær: R. Grass,

på grundlag af den refererende dommers rapport,

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse den 18. maj 2000,

afsagt følgende

Dom

1 Ved appelskrift indleveret til Domstolens Justitskontor den 23. juli 1998 har Enso Española SA i henhold til artikel 49 i EF-statutten for Domstolen iværksat appel af dom afsagt den 14. maj 1998 af Retten i Første Instans i sag T-348/94, Enso Española mod Kommissionen (Sml. II, s. 1875, herefter »den appellerede dom«),

hvorved Retten delvis annullerede Kommissionens beslutning 94/601/EF af 13. juli 1994 om en procedure i henhold til EF-traktatens artikel 85 (IV/C/33.833 — Karton) (EFT L 243, s. 1, herefter »beslutningen«) og i øvrigt frifandt Kommissionen.

Faktiske omstændigheder

- 2 Ved beslutningen pålagde Kommissionen 19 producenter, der leverer karton inden for Fællesskabet, bøder for overtrædelser af EF-traktatens artikel 85, stk. 1 (nu artikel 81, stk. 1, EF).

- 3 Det fremgår af den appellerede dom, at beslutningen blev truffet på baggrund af nogle uformelle klager, som i 1990 blev indgivet af British Printing Industries Federation, der er en brancheorganisation for de fleste kartonemballagetrykkerier i Det Forenede Kongerige, og af Fédération française du cartonnage, og efter kontrolundersøgelser, som Kommissionens repræsentanter i april 1991 uanmeldt foretog i henhold til artikel 14, stk. 3, i Rådets forordning nr. 17 af 6. februar 1962, første forordning om anvendelse af bestemmelserne i traktatens artikel 85 og 86 (EFT 1959-1962, s. 81), hos et antal virksomheder og brancheorganisationer inden for kartonsektoren.

- 4 På grundlag af de ved kontrolundersøgelserne og på baggrund af begæringer om oplysninger og skriftligt materiale fremkomne oplysninger konkluderede Kommissionen, at de berørte virksomheder fra midten af 1986 og mindst til april 1991 (i de fleste tilfælde) havde deltaget i en overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1. Den besluttede som følge heraf at indlede en procedure i henhold til denne bestemmelse og fremsendte ved skrivelse af 21. december 1992 en meddelelse af

klagepunkter til hver enkelt virksomhed. Samtlige virksomheder svarede skriftligt. Ni virksomheder begærede mundtlig høring.

5 Som afslutning på proceduren vedtog Kommissionen beslutningen, der indeholder følgende bestemmelser:

»*Artikel 1*

Buchmann GmbH, Cascades SA, Enso-Gutzeit Oy, Europa Carton AG, Finnboard — the Finnish Board Mills Association, Fiskeby Board AB, Gruber & Weber GmbH & Co. KG, Kartonfabriek 'De Eendracht' NV (der handler under navnet BPB de Eendracht), NV Koninklijke KNP BT NV (tidligere Koninklijke Nederlandse Papierfabrieken NV), Laakmann Karton GmbH & Co. KG, Mo och Domsjö AB (MoDo), Mayr-Melnhof Kartongesellschaft mbH, Papeteries de Lancey SA, Rena Kartonfabrik AS, Sarrió SpA, SCA Holding Ltd (tidligere Reed Paper & Board (UK) Ltd), Stora Kopparbergs Bergslags AB, Enso Española SA (tidligere Tampella Española SA) og Moritz J. Weig GmbH & Co. KG har overtrådt artikel 85, stk. 1, i EF-traktaten ved deltagelse

— i Buchmann's og Rena's tilfælde fra omkring marts 1988 og i hvert fald til slutningen af 1990

— hvad angår Enso Española i hvert fald fra marts 1988 til i hvert fald udgangen af april 1991

— i Gruber & Weber's tilfælde i hvert fald fra 1988 og indtil slutningen af 1990

— i de andre tilfælde fra midten af 1986 og i hvert fald til april 1991

i en aftale og samordnet praksis, der startede medio 1986, og som indebar, at leverandører af karton i EF

— samledes regelmæssigt ved en række hemmelige og institutionaliserede møder for at diskutere og nå til enighed om en fælles brancheplan med henblik på at begrænse konkurrencen

— nåede til enighed om regelmæssige prisstigninger for hver produktkvalitet i den enkelte nationale valuta

— planlagde og iværksatte samtidige og ensartede prisstigninger i hele EF

— nåede til forståelse om at fastholde markedsandelene for de store producenter på konstante niveauer, dog med mulighed for ændring fra tid til anden

- i stigende grad siden begyndelsen af 1990 traf samordnede foranstaltninger til styring af leverancer af produktet i EF for derved at sikre gennemførelsen af de nævnte samordnede prisstigninger

- udvekslede forretningsmæssige oplysninger om leverancer, priser, midlertidige produktionstandsninger, ordrebeholdninger, kapacitetsudnyttelsesgrader osv. til støtte for nævnte forholdsregler.

...

Artikel 3

Følgende bøder pålægges nedennævnte virksomheder for den overtrædelse, der er omhandlet i artikel 1:

...

xviii) Enso Española SA, en bøde på 1 750 000 ECU

...«

- 6 Endvidere beskrives de faktiske omstændigheder således i den appellerede dom:
- »13 Det fremgår af beslutningen, at overtrædelsen fandt sted gennem organet 'Product Group Paperboard' (herefter 'PG Paperboard'), der omfattede en række grupper eller udvalg.
 - 14 Under dette organ oprettedes i midten af 1986 et udvalg, 'Presidents Working Group' (herefter 'PWG'), der bestod af repræsentanter for den øverste ledelse for de største kartonproducenter i Fællesskabet (ca. otte).
 - 15 PWG's formål var navnlig drøftelse og opnåelse af enighed vedrørende markeder, markedsandele, priser og kapacitet. Gruppen traf navnlig generelle beslutninger om tidspunkterne for og størrelsen af de prisforhøjelser, som producenterne skulle gennemføre.
 - 16 PWG refererede til 'Direktørkonferencen' (herefter 'Direktørkonferencen' eller 'PC'), i hvis møder næsten samtlige administrerende direktører for virksomhederne deltog (mere eller mindre regelmæssigt). I den relevante periode holdt Direktørkonferencen møde to gange om året.
 - 17 I slutningen af 1987 oprettedes 'Joint Marketing Committee' (herefter 'JMC'). Dette udvalgs hovedopgave var at bestemme, hvorvidt og i bekræftende fald hvorledes der kunne gennemføres prisforhøjelser, samt at fastlægge enkelthederne i forbindelse med de prisinitiativer, der besluttedes af PWG, for hvert af de berørte lande og for de store kunder med henblik på at gennemføre et ensartet prissystem i Europa.

- 18 Det Økonomiske Udvalg (herefter 'DØU') drøftede bl.a. prisbevægelser på de nationale markeder og ordrebeholdninger og meddelte resultaterne af sine undersøgelser til JMC, eller indtil udgangen af 1987 til dens forgænger, Marketing Committee. DØU, der bestod af flertallet af de berørte virksomheders marketingdirektører, holdt møder flere gange om året.
- 19 Det fremgår endvidere af beslutningen, at Kommissionen antog, at PG Paperboard's aktiviteter befordredes ved hjælp af udveksling af oplysninger gennem Fides, der er et forvaltningsinstitut med hjemsted i Zürich (Schweiz). Det fremgår af beslutningen, at de fleste af PG Paperboard's medlemmer sendte regelmæssige rapporter om ordrer, produktion, omsætning og kapacitetsudnyttelse til Fides. Rapporterne blev behandlet i Fides-systemet, og de samlede data blev udsendt til medlemmerne.
- 20 Sagsøgeren Enso Española SA (herefter 'Enso Española'), tidligere Tampella Española SA, deltog ifølge beslutningen i bestemte møder i JMC (mellem februar 1989 og april 1991), PC (fra maj 1988 til maj 1989) og DØU (fra februar 1987 til maj 1989).«

7 16 af de øvrige 18 selskaber, der blev anset for ansvarlige for overtrædelsen, og fire finske virksomheder, der var medlemmer af sammenslutningen Finnboard, og som i denne egenskab blev anset for at hæfte solidarisk for den bøde, der blev pålagt Finnboard, anlagde sag til prøvelse af beslutningen (sag T-295/94, T-301/94, T-304/94, T-308/94 — T-311/94, T-317/94, T-319/94, T-327/94, T-334/94, T-337/94, T-338/94, T-347/94, T-352/94 og T-354/94 og forenede sager T-339/94 — T-342/94).

Den appellerede dom

- 8 For så vidt angår påstanden om annullation af beslutningen annullerede Retten beslutningens artikel 1 i forhold til sagsøgeren, for så vidt som det i bestemmelsen fastslås, at selskabet deltog i en overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1, i perioden fra marts 1988 til februar 1989, og beslutningens artikel 1, ottende led, hvorefter den aftale og samordnede praksis, sagsøgeren deltog i, havde til formål at »fastholde markedsandelene for de store producenter på konstante niveauer, dog med mulighed for ændring fra tid til anden«, i perioden fra marts 1989 til april 1991.
- 9 I øvrigt frifandt Retten Kommissionen.
- 10 Sagsøgeren havde i øvrigt for Retten gjort seks anbringender gældende i relation til bødeudmålingen. Appellen drejer sig netop om de præmisser i den appellerede dom, der vedrører bødeudmålingen. På baggrund af appellansens anbringender til støtte for appellen vil der i det følgende kun blive redegjort for de dele af den appellerede dom, hvori der tages stilling til argumenterne om en tilsidesættelse af EF-traktatens artikel 190 (nu artikel 253 EF) og af ligebehandlingsprincippet, særligt den manglende hensyntagen til kursfaldet på den spanske peseta.

Anbringendet om en tilsidesættelse af traktatens artikel 190

- 11 Sagsøgeren gjorde i det væsentlige gældende, at Kommissionen ikke havde angivet, hvilket referenceår procentsatsen af omsætningen blev anvendt på, eller hvilken procentdel af omsætningen der blev anvendt som grundsats, inden der blev taget hensyn til formildende og skærpende omstændigheder, ligesom den ikke engang havde angivet den omsætning, der blev lagt til grund. Selskabet

anførte endvidere, at det ikke udgjorde en tilstrækkelig begrundelse, at Kommissionen blot opregnede de omstændigheder, der hævdedes at være taget hensyn til med henblik på bødeudmålingen.

12 Retten udtalte i så henseende:

»109 Ifølge fast retspraksis har pligten til at begrunde en individuel beslutning til formål at gøre det muligt for Fællesskabets retsinstanser at efterprøve beslutningens lovlighed og at give den berørte de oplysninger, ved hjælp af hvilke det kan fastslås, om der er grundlag for beslutningen, eller om der foreligger en sådan fejl, at den kan anfægtes. Omfanget af begrundelsespligten afhænger af arten af den pågældende retsakt og den sammenhæng, hvori den er vedtaget (jf. f.eks. Rettens dom af 11.12.1996, sag T-49/95, Van Megen Sports mod Kommissionen, Sml. II, s. 1799, præmis 51). Kommissionen er i henhold til traktatens artikel 190 forpligtet til at anføre de faktiske og retlige omstændigheder, som ligger til grund for dens retlige bedømmelse af det pågældende forhold, samt de grunde, der har ført til dens beslutning, men det kræves ikke, at den imødegår samtlige retlige og faktiske indsigelser, der er rejst under den administrative procedure (jf. bl.a. dommen i sagen Van Landewyck m.fl. mod Kommissionen, præmis 66).

...

244 Omfanget af begrundelsespligten skal, for så vidt angår en beslutning som den foreliggende, hvorved flere virksomheder pålægges bøder for en overtrædelse af de fællesskabsretlige konkurrenceregler, afgøres under hensyn til, at overtrædelsernes grovhed skal fastslås på grundlag af en lang række forhold, herunder bl.a. sagens særlige omstændigheder, dens sammenhæng og bødernes afskrækkende virkning, uden at der er opstillet

en bindende eller udtømmende liste over de kriterier, som obligatorisk skal tages i betragtning (Domstolens kendelse af 25.3.1996, sag C-137/95 P, SPO m.fl. mod Kommissionen, Sml. I, s. 1611, præmis 54).

- 245 Ved udmålingen af de enkelte bøder har Kommissionen et vist skøn, og det kan derfor ikke antages, at den er forpligtet til at anvende en bestemt matematisk formel (jf. i samme retning Rettens dom af 6.4.1995, sag T-150/89, Martinelli mod Kommissionen, Sml. II, s. 1165, præmis 59).
- 246 De kriterier, der er lagt til grund ved fastsættelsen af det generelle og det individuelle bødeniveau, fremgår af henholdsvis beslutningens betragtning 168 og 169. I relation til de individuelle bøder har Kommissionen endvidere i beslutningens betragtning 170 anført, at de virksomheder, der havde deltaget i PWG's møder, som udgangspunkt er blevet anset for kartellets 'hovedmænd', mens de øvrige virksomheder er blevet anset for 'almindelige medlemmer'. I beslutningens betragtning 171 og 172 hedder der endelig, at Rena og Stora bør pålægges betydeligt mindre bøder som følge af deres aktive samarbejde med Kommissionen, samt at otte andre virksomheder, herunder sagsøgeren, ligeledes er berettiget til en relativt mindre nedsættelse, fordi de i deres svar på meddelelsen af klagepunkter ikke bestred de væsentligste af de faktiske forhold, som Kommissionens klagepunkter støttedes på.
- 247 Det fremgår af Kommissionens skriftlige indlæg for Retten samt af dens svar på et skriftligt spørgsmål fra Retten, at bøderne blev beregnet på grundlag af den enkelte virksomheds omsætning på Fællesskabets kartonmarked i 1990. Der blev således pålagt bøder, der for 'hovedmændene' i kartellet som udgangspunkt var på 9% af virksomhedens individuelle omsætning og på 7,5% for de øvrige virksomheders vedkommende. Kommissionen har endelig taget hensyn til den samarbejdsvilje, som bestemte virksomheder havde udvist under proceduren for

Kommissionen. To virksomheder var af denne grund berettiget til en nedsættelse med to tredjedele af bøderne pålydende, mens de øvrige virksomheder var berettigede til en nedsættelse med en tredjedel.

- 248 Det fremgår endvidere af en tabel, som Kommissionen har fremlagt, og som indeholder oplysninger vedrørende fastsættelsen af de enkelte bøder, at selv om bøderne ikke er blevet fastsat på grundlag af en strengt matematisk anvendelse af de ovenfor anførte kriterier, er der konsekvent taget hensyn hertil ved bødeberegningen.
- 249 Det fremgår imidlertid ikke af beslutningen, at bøderne er blevet beregnet på grundlag af de enkelte virksomheders omsætning på Fællesskabets kartonmarked i 1990. De anvendte grundsætser på henholdsvis 9% for de virksomheder, der anses for kartellets 'hovedmænd', og 7,5% for 'almindelige medlemmer', fremgår heller ikke af beslutningen. Endvidere er de nedsættelser, som Rena og Stora blev indrømmet tillige med otte andre virksomheder, heller ikke nævnt.
- 250 Det bemærkes herefter for det første, at beslutningens betragtning 169-172 indeholder relevante og tilstrækkelige oplysninger om de hensyn, der er lagt til grund ved bedømmelsen af grovheden og varigheden af den overtrædelse, der er begået af den enkelte virksomhed, når henses til beslutningens detaljerede fremstilling af de faktiske omstændigheder, der gøres gældende mod hver enkelt af beslutningens adressater (jf. i samme retning Rettens dom af 24.10.1991, sag T-2/89, Petrofina mod Kommissionen, Sml. II, s. 1087, præmis 264). Tilsvarende indeholder betragtning 168, der skal læses i sammenhæng med de generelle overvejelser angående bøderne i betragtning 167, en tilstrækkelig angivelse af de synspunkter, der blev lagt vægt på ved fastlæggelsen af det generelle bødeniveau.

- 251 For det andet bemærkes, at når bøderne som i den foreliggende sag udmåles under konsekvent hensyntagen til visse nærmere kriterier, ville en angivelse af de enkelte kriterier i beslutningen give virksomhederne bedre mulighed for at vurdere, dels om Kommissionen har begået fejl ved fastsættelsen af de individuelle bøder, dels om den individuelle bøde er begrundet ud fra de generelt anvendte kriterier. I den foreliggende sag ville den omstændighed, at beslutningen havde indeholdt oplysninger om de relevante kriterier, dvs. den omsætning, der er lagt til grund, referenceåret, den anvendte grundsats og bødereduktionssatserne, ikke have medført en indirekte offentliggørelse af den nøjagtige omsætning i de virksomheder, som beslutningen var rettet til, hvorved traktatens artikel 214 kunne være overtrådt. Som Kommissionen selv har anført, er størrelsen af de endelige, individuelle bøder ikke fremkommet på grundlag af en strengt matematisk anvendelse af de anførte kriterier.
- 252 Kommissionen har i øvrigt under retsmødet vedgået, at der ikke var noget til hinder for, at den i beslutningen kunne have anført de kriterier, som den konsekvent havde lagt til grund, og som var blevet offentliggjort under en pressekonference, der fandt sted samme dag, som beslutningen blev vedtaget. I denne forbindelse bemærkes, at det fremgår af fast retspraksis, at begrundelsen for en beslutning skal findes i selve beslutningens tekst, samt at efterfølgende forklaringer fra Kommissionen ikke kan tillægges betydning, medmindre der foreligger særlige omstændigheder (jf. Rettens dom af 2.7.1992, sag T-61/89, Dansk Pelsdyravlerforening mod Kommissionen, Sml. II, s. 1931, præmis 131, og i samme retning Rettens dom af 12.12.1991, sag T-30/89, Hilti mod Kommissionen, Sml. II, s. 1439, præmis 136).
- 253 Uanset disse konstateringer bemærkes, at begrundelsen for bødeudmålingen i beslutningens betragtning 169-172 er mindst lige så detaljeret som begrundelsen i tidligere kommissionsbeslutninger vedrørende lignende overtrædelser. Selv om anbringendet om manglende begrundelse vedrører en ufravigelig retsgrundsætning, havde Fællesskabets retsinstanser ikke, da beslutningen blev vedtaget, kritiseret Kommissionens begrundelsespraksis med hensyn til de bøder, der pålægges. Først ved den ovennævnte dom af 6. april 1995 i sagen Tréfilunion mod Kommissionen (præmis 142) samt i to andre domme af samme dato (sag T-147/89, Société métallurgique de Normandie mod Kommissionen, Sml. II, s. 1057 — offentliggjort i sammendrag — og sag T-151/89, Société des treillis et panneaux soudés

mod Kommissionen, Sml. II, s. 1191 — offentliggjort i sammendrag) understregede Retten for første gang, at det ville være ønskeligt, at virksomhederne kunne få et detaljeret indblik i, hvorledes den bøde, der pålægges dem, er beregnet, således at de kan tage stilling med fuldt kendskab til sagen uden at være forpligtet til at anlægge sag ved Fællesskabets retsinstanser til prøvelse af Kommissionens beslutning.

- 254 Det følger heraf, at når Kommissionen i en beslutning konstaterer, at konkurrencereglerne er blevet overtrådt, og pålægger de virksomheder, der har medvirket, bøder, skal den, hvis den ved bødefastsættelsen konsekvent har taget hensyn til visse grundlæggende omstændigheder, anføre disse i selve beslutningens tekst, således at beslutningens adressater har mulighed for at efterprøve, om bødeniveauet er korrekt og vurdere, om der eventuelt skulle foreligge forskelsbehandling.
- 255 Under de særlige omstændigheder, der er nævnt i præmis 253, og i betragtning af, at Kommissionen under sagens behandling har vist vilje til at fremlægge alle relevante oplysninger vedrørende bødeberegningen, kan den omstændighed, at bødeberegningen ikke specielt er begrundet i beslutningen i nærværende tilfælde, ikke anses for en sådan tilsidesættelse af begrundelsespligten, at det kan begrunde, at de pålagte bøder annulleres helt eller delvist.
- 256 Det omhandlede anbringende kan derfor ikke tiltrædes.«

Anbringendet om manglende hensyntagen til kursfaldet på den spanske peseta

13 Sagsøgeren gjorde gældende, at det udgjorde en forskelsbehandling af personer i samme situation, at der ikke blev taget hensyn til virkningerne af kursfaldene på bestemte europæiske valutaer, i det konkrete tilfælde den spanske peseta, fra januar 1991 til juli 1994.

14 Retten udtalte i så henseende:

»334 Det bestemmes i beslutningens artikel 4, at bøderne skal betales i ecu.

335 Det bemærkes, at der intet er til hinder for, at Kommissionen udtrykker bøden i den monetære enhed ecu, der er konvertibel til national valuta. Dette giver i øvrigt virksomhederne mulighed for lettere at sammenligne de pålagte bøder. Muligheden for at omveksle ecu til national valuta adskiller denne monetære enhed fra de 'regningsenheder', der er nævnt i artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17, hvorom Domstolen udtrykkeligt har fastslået, at da de ikke var et betalingsmiddel, skulle bøden nødvendigvis fastsættes i national valuta (dommen i sagen Société anonyme générale sucrière, præmis 15).

336 I det omfang sagsøgerens kritik er rettet mod lovligheden af Kommissionens metode, hvorefter virksomhedernes omsætning i referenceåret omregnedes til ecu på grundlag af en gennemsnitskurs for samme år (1990), kan den ikke tiltrædes.

- 337 Indledningsvis bemærkes, at Kommissionen som udgangspunkt skal beregne de bøder, der skal pålægges virksomheder, som har medvirket i samme overtrædelse, efter en og samme metode (jf. dommen i sagen *Musique Diffusion française m.fl. mod Kommissionen*, præmis 122).
- 338 En sammenligning mellem de oplyste omsætninger, udtrykt i virksomhedernes nationale valutaer, forudsætter, at Kommissionen omregner omsætningerne til en og samme monetære enhed. Da ecuens værdi fastsættes på grundlag af samtlige nationale valutaer i medlemsstaterne, har Kommissionen med rette omregnet de enkelte virksomheders omsætning til ecu.
- 339 Det er ligeledes med rette, at Kommissionen har baseret sig på omsætningen i referenceåret (1990), samt at den har omregnet omsætningen til ecu på grundlag af de gennemsnitlige valutakurser for dette år. Dels har Kommissionens hensyntagen til de enkelte virksomheders omsætning i referenceåret, dvs. det seneste hele år i overtrædelsesperioden, givet den mulighed for at bedømme såvel de enkelte virksomheders størrelse og økonomiske betydning som omfanget af overtrædelsen for hver enkelt vedkommende, hvilket er relevante omstændigheder ved vurderingen af grovheden af den overtrædelse, den enkelte virksomhed har begået (jf. dommen i sagen *Musique Diffusion française m.fl. mod Kommissionen*, præmis 120 og 121). Dels giver omregning af omsætningen til ecu under hensyn til de gennemsnitlige valutakurser i referenceåret Kommissionen mulighed for at undgå, at eventuelle valutaudsving i tiden efter, at overtrædelsen er ophørt, påvirker bedømmelsen af virksomhedernes relative størrelse og økonomiske magt såvel som omfanget af den overtrædelse, hver enkelt virksomhed har begået, og dermed af overtrædelsens grovhed. Bedømmelsen af overtrædelsens grovhed skal nemlig ske på grundlag af den økonomiske situation, som den var på det tidspunkt, da overtrædelsen blev begået.
- 340 Argumentet om, at omsætningen i referenceåret skulle have været omregnet til ecu på grundlag af valutakursen den dag, hvor beslutningen

blev vedtaget, kan derfor ikke tiltrædes. En bødeberegning, der anvender den gennemsnitlige valutakurs i referenceåret, giver mulighed for at udelukke de tilfældige virkninger som følger af ændringer i de nationale valutaers reelle værdi, der kan forekomme, og som faktisk er forekommet i den foreliggende sag, i tiden mellem referenceåret og det år, hvor beslutningen blev vedtaget. Selv om denne metode kan indebære, at det beløb, en bestemt virksomhed skal betale, udtrykt i national valuta, nominelt ligger højere eller lavere end det beløb, den skulle have betalt, såfremt valutakursen på datoen for beslutningens vedtagelse var blevet anvendt, er dette kun en logisk følge af ændringer i de forskellige nationale valutaers reelle værdi.

- 341 Det bemærkes endvidere, at flere af adressaterne for beslutningen har kartonfabrikker i mere end ét land (jf. beslutningens betragtning 7, 8 og 11). Beslutningens adressater driver ligeledes almindeligvis virksomhed i mere end én medlemsstat gennem lokale repræsentationer. De arbejder således i en række nationale valutaer. Mere end en tredjedel af sagsøgerens egen omsætning stammer således fra eksportmarkeder. Når en beslutning som den omtvistede pålægger sanktioner i anledning af overtrædelser af traktatens artikel 85, stk. 1, og når beslutningens adressater almindeligvis driver virksomhed i flere medlemsstater, udgør omsætningen i referenceåret, når den er omregnet til ecu på grundlag af en gennemsnitsvekselkurs for samme år, summen af omsætningen i hvert af de lande, hvor virksomheden har aktiviteter. Den tager således netop hensyn til de pågældende virksomheders reelle økonomiske situation i referenceåret.«

15 Retten forkastede derfor anbringendet.

- 16 Endelig nedlagde sagsøgeren for Retten påstand om, at Kommissionen blev tilpligtet at betale sagens omkostninger, herunder gebyrer og renter i forbindelse med etablering af en bankgaranti eller en eventuel betaling af bøden.

- 17 Retten udtalte imidlertid i den appellerede doms præmis 370, at det fremgår af fast retspraksis, at »de udgifter, der er afholdt i forbindelse med etablering af en bankgaranti med henblik på at forhindre en tvangsfuldbyrdelse af beslutningen, ikke udgør udgifter, der er afholdt med henblik på sagens behandling, som omhandlet i procesreglementets artikel 91, litra b) (jf. Domstolens kendelse af 20.11.1987, sag 183/83, Krupp mod Kommissionen, Sml. s. 4611, præmis 10, og Rettens dom af 14.7.1994, sag T-77/92, Parker Pen mod Kommissionen, Sml. II, s. 549, præmis 101). Det samme gælder udgifterne i forbindelse med en eventuel betaling af bøden«.
- 18 I domskonklusionen udtalte og bestemte Retten:
- »1) Artikel 1 i Kommissionens beslutning 94/601/EF af 13. juli 1994 om en procedure i henhold til EF-traktatens artikel 85 (IV/C/33.833 — Karton) annulleres i forhold til sagsøgeren, for så vidt som tidspunktet for begyndelsen af den overtrædelse, der lægges sagsøgeren til last, blev fastsat til at ligge forud for februar 1989.
 - 2) Artikel 1, ottende led, i beslutning 94/601 annulleres i forhold til sagsøgeren.
 - 3) Den bøde, der er pålagt sagsøgeren ved artikel 3 i beslutning 94/601, fastsættes til 1 200 000 ECU.
 - 4) I øvrigt frifindes Kommissionen.
 - 5) Hver part bærer sine egne omkostninger.«

Appellen

- 19 Appellanten har i appelsagen nedlagt påstand om, at den appellerede dom og beslutningen henholdsvis ophæves og annulleres, og om at den bøde, der er pålagt selskabet, ophæves, subsidiært nedsættes.
- 20 Appellanten har til støtte for appellen gjort tre anbringender gældende, henholdsvis om en forkert anvendelse og fortolkning af traktatens artikel 190, om en overtrædelse af forbuddet mod forskelsbehandling og om inkonsekvens i begrundelsen.

Det første anbringende

- 21 Som sit første anbringende har appellanten gjort gældende, at Retten har begået en retlig fejl ved ikke at fastslå, at beslutningen var utilstrækkeligt begrundet, og derfor annullere den, selv om den i den appellerede doms præmis 249 havde konstateret, at Kommissionen havde undladt at anføre i beslutningen, hvilke kriterier den konsekvent havde lagt til grund ved bødeudmålingen.
- 22 Appellanten har tilføjet, at sådanne oplysninger i henhold til en fast retspraksis, som Retten henviste til i den appellerede doms præmis 252, skal findes i selve beslutningens tekst, idet efterfølgende forklaringer fra Kommissionen over for pressen eller under retsforhandlingerne for Retten ikke kan tillægges betydning, medmindre der foreligger særlige omstændigheder. Retten fastslog imidlertid netop i præmis 252, at Kommissionen under retsmødet havde vedgået, at der ikke var noget til hinder for, at den i beslutningen kunne have anført de omhandlede kriterier.

- 23 Retten kunne under disse omstændigheder ikke tage hensyn til, »at Kommissionen under sagens behandling [havde] vist vilje til at fremlægge alle relevante oplysninger vedrørende bødeberegningen« (den appellerede doms præmis 255). Desuden beviser den omstændighed, at Retten måtte anmode Kommissionen om forklaringer vedrørende beregningen af bøden, at den i beslutningen indeholdte begrundelse var utilstrækkelig, da den ikke gjorde det muligt for Retten at foretage sin prøvelse. Appellanten kunne således først på det tidspunkt, hvor selskabet modtog Kommissionens præciseringer, kontrollere, at der forelå en fejl med hensyn til den varighed af overtrædelsen, selskabet blev gjort ansvarlig for, og selskabet havde ikke kunnet få kendskab til denne fejl, hvis det ikke havde anlagt sag.
- 24 Appellanten har endvidere anført, at Retten med urette baserede sig på det forhold, at begrundelsen for beslutningen svarede til begrundelsen i andre beslutninger, som Kommissionen tidligere har truffet vedrørende lignende overtrædelser, og som indtil Rettens domme af 6. april 1995 i sagen Tréfilunion mod Kommissionen (sag T-148/89, Sml. II, s. 1063) og i sagerne Société métallurgique de Normandie mod Kommissionen og Société des treillis et panneaux soudés mod Kommissionen (herefter »armeringsnetdommene«) ikke var blevet kritiseret af Retten (jf. den appellerede doms præmis 253). Ifølge appellanten skal afgørelsen af, om begrundelsen for en retsakt er sammenhængende og tilstrækkelig, træffes objektivt, ved at det i hvert konkret tilfælde undersøges, om begrundelsen har gjort det muligt for parterne at gøre sig bekendt med grundene til retsaktens vedtagelse og for Retten at udøve sin legalitetskontrol. Retten kunne derfor i det foreliggende tilfælde ikke efter at have konstateret, at begrundelsen var utilstrækkelig, give Kommissionen henstand med at ændre sin praksis for fremtiden til skade for de virksomheder, der var blevet pålagt bøder.
- 25 Appellanten har endelig understreget, at begrundelsespligten er ufravigelig, og at den er særlig vigtig, når der er tale om retsakter på områder, hvor institutionerne har et vidt skøn, således som det er tilfældet på det konkurrenceretlige område, hvor virksomhederne kan pålægges store bøder.

- 26 Kommissionen har indledningsvis anført, at udmålingen af bøder indebærer udøvelse af et skøn, ikke alene fra Kommissionens side, når den fastsætter bødens størrelse i forhold til overtrædelsens grovhed og varighed, men også fra Rettens side, når den under udøvelse af sin fulde prøvelsesret fastsætter den bøde, den finder passende (EF-traktatens artikel 172 (nu artikel 229 EF) og artikel 17 i forordning nr. 17). Kommissionen har i relation til Domstolens rolle under en appelsag tilføjet, at det ikke tilkommer Domstolen, når den træffer afgørelse vedrørende retlige spørgsmål under en appelsag, af billighedsgrunde at omgøre det skøn, som Retten har udøvet under sin fulde prøvelsesret vedrørende størrelsen af de bøder, som er pålagt virksomheder for overtrædelse af fællesskabsretten. Domstolen er derimod kompetent til at undersøge, om Retten i tilstrækkelig grad har taget stilling til alle de argumenter, som appellanten har fremført til støtte for sin påstand om ophævelse eller nedsættelse af bøden (Domstolens dom af 6.4.1995, sag C-310/93 P, BPB Industries og British Gypsum mod Kommissionen, Sml. I, s. 865, præmis 34, og af 17.7.1997, sag C-219/95 P, Ferriere Nord mod Kommissionen, Sml. I, s. 4411, præmis 31).
- 27 Kommissionen har i denne forbindelse henvist til, at Retten i den appellerede doms præmis 250 fastslog, at beslutningens betragtning 169-172 netop indeholder »relevante og tilstrækkelige oplysninger om de hensyn, der er lagt til grund ved bedømmelsen af grovheden og varigheden af den overtrædelse, der er begået af den enkelte virksomhed«.
- 28 Den appellerede doms præmis 251-255 er ifølge Kommissionen overflødige, for så vidt som Retten heri erindrer om konsekvenserne af armeringsnetdommene. Kommissionen er i øvrigt af den opfattelse, at appellants udlægning af disse domme er forkert. I de pågældende domme fastslog Retten — ligesom i den appellerede dom — at begrundelsen for Kommissionens beslutning var tilstrækkelig, idet den udtrykte et ønske om større klarhed med hensyn til beregningsmetoden. Retten anså herved ikke den manglende klarhed for en manglende begrundelse for beslutningen. Rettens holdning følger højest af princippet om god forvaltningsskik, idet adressaterne for beslutninger ikke bør være nødsaget til at

anlægge sag ved Retten for at få kendskab til alle detaljerne i den af Kommissionen anvendte beregningsmetode. Sådanne betragtninger kan imidlertid ikke i sig selv give grundlag for at annullere beslutningen.

- 29 Der skal først redegøres for de forskellige etaper i Rettens ræsonnement i relation til anbringendet om en tilsidesættelse af begrundelsespligten i forbindelse med udmålingen af bøderne.
- 30 Retten henviste først i den appellerede doms præmis 109 til fast retspraksis, hvorefter pligten til at begrunde en individuel beslutning har til formål at gøre det muligt for Fællesskabets retsinstanser at efterprøve beslutningens lovlighed og at give den berørte de oplysninger, ved hjælp af hvilke det kan fastslås, om der er grundlag for beslutningen, eller om der foreligger en sådan fejl, at den kan anfægtes. Omfanget af begrundelsespligten afhænger af arten af den pågældende retsakt og den sammenhæng, hvori den er vedtaget (jf. f.eks. — ud over den af Retten citerede retspraksis — dom af 15.4.1997, sag C-22/94, Irish Farmers Association m.fl., Sml. I, s. 1809, præmis 39).
- 31 Retten understregede dernæst i den appellerede doms præmis 244, at omfanget af begrundelsespligten, for så vidt angår en beslutning som den foreliggende, hvorved flere virksomheder pålægges bøder for en overtrædelse af de fællesskabsretlige konkurrenceregler, skal afgøres under hensyn til, at overtrædelsernes grovhed afhænger af en lang række forhold, herunder bl.a. sagens særlige omstændigheder, dens sammenhæng og bødernes afskrækkende virkning, uden at der er opstillet en bindende eller udtømmende liste over de kriterier, som obligatorisk skal tages i betragtning (kendelsen i sagen SPO m.fl. mod Kommissionen, præmis 54).
- 32 I denne forbindelse udtalte Retten i den appellerede doms præmis 250,

»at beslutningens betragtning 169-172 indeholder relevante og tilstrækkelige oplysninger om de hensyn, der er lagt til grund ved bedømmelsen af grovheden og varigheden af den overtrædelse, der er begået af den enkelte virksomhed, når henses til beslutningens detaljerede fremstilling af de faktiske omstændigheder, der gøres gældende mod hver enkelt af beslutningens adressater (jf. i samme retning Rettens dom af 24.10.1991, sag T-2/89, Petrofina mod Kommissionen, Sml. II, s. 1087, præmis 264). Tilsvarende indeholder betragtning 168, der skal læses i sammenhæng med de generelle overvejelser angående bøderne i betragtning 167, en tilstrækkelig angivelse af de synspunkter, der blev lagt vægt på ved fastlæggelsen af det generelle bødeniveau«.

- 33 I den appellerede doms præmis 251-255 afsvækkede Retten imidlertid — ikke utvetydigt — rækkevidden af udtalelsen i præmis 250.
- 34 Det fremgår således af den appellerede doms præmis 251 og 252, at beslutningen ikke indeholder en angivelse af de nærmere kriterier, som Kommissionen konsekvent tog hensyn til ved fastsættelsen af bøderne, selv om den kunne have fremlagt disse oplysninger, som ville have givet virksomhederne bedre mulighed for at vurdere, om Kommissionen havde begået fejl ved fastsættelsen af den individuelle bøde, og om dennes størrelse var begrundet ud fra de generelt anvendte kriterier. Retten bemærkede videre i den appellerede doms præmis 253, at det i henhold til armeringsnetdommene er ønskeligt, at virksomhederne kan få et detaljeret indblik i, hvorledes den bøde, der pålægges dem, er beregnet, uden at være forpligtet til at anlægge sag til prøvelse af Kommissionens beslutning.
- 35 Retten konkluderede endelig i den appellerede doms præmis 255, at »den omstændighed, at bødeberegningen ikke specielt er begrundet i beslutningen«, var berettiget under de særlige konkrete omstændigheder, som bestod i, at der blev fremlagt oplysninger om beregningen under sagens behandling, og at den i armeringsnetdommene indeholdte fortolkning af traktatens artikel 190 havde karakter af en nyskabelse.

- 36 Inden der på baggrund af de af appellantens fremførte argumenter skal tages stilling til rigtigheden af Rettens bemærkninger vedrørende de konsekvenser, det kan have for spørgsmålet, om begrundelsespligten er opfyldt, at der blev fremlagt oplysninger om beregningen under sagens behandling, og at armeringsnetdommene havde karakter af en nyskabelse, skal det undersøges, om Kommissionen med henblik på at opfylde begrundelsespligten i traktatens artikel 190 i beslutningen skulle have givet en mere detaljeret redegørelse for metoden for beregningen af bøderne ud over oplysningerne om de hensyn, der gav den grundlag for at bedømme grovheden og varigheden af overtrædelsen.
- 37 Det skal i denne forbindelse understreges, at Retten er kompetent i to henseender, når der er tale om søgsmål til prøvelse af kommissionsbeslutninger, hvorved der pålægges virksomheder bøder for overtrædelser af konkurrencereglerne.
- 38 For det første skal den prøve lovligheden af beslutningerne i henhold til EF-traktatens artikel 173 (efter ændring nu artikel 230 EF). Den skal herved bl.a. kontrollere, at begrundelsespligten i henhold til traktatens artikel 190 er opfyldt, idet en tilsidesættelse heraf medfører, at beslutningen kan annulleres.
- 39 For det andet har Retten kompetence til inden for rammerne af den fulde prøvelsesret, der er tillagt den ved traktatens artikel 172 og artikel 17 i forordning nr. 17, at vurdere, om bødernes størrelse er passende. Denne vurdering kan begrunde, at der fremlægges og tages hensyn til yderligere oplysninger, som det ikke umiddelbart er nødvendigt at nævne i beslutningen i medfør af begrundelsespligten efter traktatens artikel 190.
- 40 Hvad angår kontrollen med, at begrundelsespligten er opfyldt, skal der erindres om, at artikel 15, stk. 2, andet afsnit, i forordning nr. 17 bestemmer: »Ved fastsættelsen af bødens størrelse skal der tages hensyn til både overtrædelsens grovhed og dens varighed.«

- 41 Under disse omstændigheder og på baggrund af den i den appellerede doms præmis 109 og 244 nævnte retspraksis er kravene i henhold til den væsentlige formforskrift, som begrundelsespligten udgør, opfyldt, såfremt Kommissionen i sin beslutning giver oplysninger om de hensyn, der har givet den grundlag for at bedømme overtrædelsens grovhed og dens varighed. Hvis der ikke gives sådanne oplysninger, er beslutningen ugyldig på grund af mangler ved begrundelsen.
- 42 Retten fastslog imidlertid med rette i den appellerede doms præmis 250, at Kommissionen havde opfyldt disse krav. Det må nemlig konstateres — således som Retten gjorde det — at beslutningens betragtning 167-172 opregner de kriterier, Kommissionen anvendte ved bødeberegningen. Betragtning 167 vedrører således bl.a. overtrædelsens varighed, og den indeholder også — ligesom betragtning 168 — de hensyn, Kommissionen lagde til grund ved bedømmelsen af overtrædelsens grovhed og det generelle bødeniveau. Betragtning 169 angiver de faktorer, Kommissionen tog hensyn til ved fastsættelsen af den bøde, der skulle pålægges hver enkelt virksomhed. I betragtning 170 udpeges de virksomheder, der måtte anses for »hovedmænd« i kartellet og måtte bære et særligt ansvar i forhold til de øvrige virksomheder. Endelig nævnes det i betragtning 171 og 172, hvilke konsekvenser for bødernes størrelse det skulle have, at forskellige producenter havde samarbejdet med Kommissionen under kontrolundersøgelserne med henblik på at få fastlagt de faktiske omstændigheder eller i deres svar på meddelelsen af klagepunkter.
- 43 Det forhold, at mere præcise oplysninger som f.eks. virksomhedernes omsætning eller de af Kommissionen anvendte nedsættelsessatser blev meddelt senere på en pressekonference eller under retssagen, kan ikke skabe tvivl om den konstatering, der er indeholdt i den appellerede doms præmis 250. Præciseringer, der foretages af den institution, der har truffet en anfægtet beslutning, som supplement til en begrundelse, der allerede i sig selv er tilstrækkelig, er nemlig strengt taget uden betydning ved afgørelsen af, om begrundelsespligten er opfyldt, selv om de kan være nyttige i forbindelse med den interne kontrol af betragtningerne til beslutningen, der foretages af Fællesskabets retsinstanter, idet de giver institutionen mulighed for at uddybe de grunde, der danner grundlag for beslutningen.

- 44 Kommissionen kan ganske vist ikke undlade at udøve sit skøn ved udelukkende og mekanisk at anvende matematiske formler. Den kan imidlertid give en begrundelse for sin beslutning, der går ud over de i denne doms præmis 41 nævnte krav, bl.a. ved at angive de tal, der — navnlig i relation til den ønskede afskrækkende virkning — har været afgørende for udøvelsen af skønsbeføjelsen ved fastsættelsen af de bøder, der pålægges flere virksomheder, der mere eller mindre intensivt har deltaget i overtrædelsen.
- 45 Det kan nemlig være ønskeligt, at Kommissionen gør brug af denne mulighed, således at virksomhederne kan få detaljeret kendskab til, hvorledes den bøde, der er pålagt dem, er beregnet. Mere generelt kan det være med til at skabe åbenhed i forvaltningen og gøre det lettere for Retten at udøve sin fulde prøvelsesret, hvorved Retten ikke alene skal kunne tage stilling til, om den anfægtede beslutning er lovlig, men også om den pålagte bøde er passende. Den pågældende mulighed kan imidlertid, som understreget af Kommissionen, ikke ændre omfanget af de krav, der følger af begrundelsespligten.
- 46 Retten kunne derfor ikke uden at tilsidesætte traktatens artikel 190 i den appellerede doms præmis 254 udtale, at »Kommissionen ... hvis den ved bødefastsættelsen konsekvent har taget hensyn til visse grundlæggende omstændigheder, [skal] anføre disse i selve beslutningens tekst«. Tilsvarende kunne Retten efter i den appellerede doms præmis 250 at have konstateret, at beslutningen indeholdt »relevante og tilstrækkelige oplysninger om de hensyn, der er lagt til grund ved bedømmelsen af grovheden og varigheden af den overtrædelse, der er begået af den enkelte virksomhed«, ikke uden at gøre sig skyldig i selvmodsigelser i præmisserne i den appellerede doms præmis 255 henvise til, at »bødeberegningen ikke specielt er begrundet i beslutningen«.
- 47 Den retlige fejl, Retten således har begået, kan imidlertid ikke medføre en ophævelse af den appellerede dom, eftersom Retten i betragtning af ovenstående bemærkninger — uanset den appellerede doms præmis 251-255 — korrekt forkastede anbringendet om en tilsidesættelse af begrundelsespligten i forbindelse med udmålingen af bøderne.

- 48 Da det ikke i henhold til begrundelsespligten påhvilede Kommissionen at angive tallene i forbindelse med metoden for bødeudmålingen i beslutningen, skal der ikke tages stilling til de forskellige argumenter, appellanten har fremført ud fra denne forkerte forudsætning.
- 49 Det første anbringende må herefter forkastes.

Det andet anbringende

- 50 Som sit andet anbringende har appellanten gjort gældende, at Retten med urette forkastede anbringendet om, at Kommissionen havde tilsidesat ligebehandlingsprincippet ved ikke at have taget hensyn til virkningerne af kursfaldet på peseta ved fastsættelsen af den bøde, der blev pålagt selskabet.
- 51 For det første er det efter appellantens opfattelse forkert, at anvendelsen af ecu — som hævdet af Retten — giver virksomhederne mulighed for lettere at sammenligne de pålagte bøder og de forskellige oplyste omsætninger (den appellerede doms præmis 335 og 338), da den eneste relevante sammenligning er sammenligningen mellem de procentsatser, der blev anvendt på omsætningerne.
- 52 For det andet finder appellanten, at anvendelsen af vekselkursen i 1990, idet det valgte referenceår var det seneste hele år i overtrædelsesperioden, har medført, at selskabet er blevet diskrimineret i forhold til andre virksomheder, der deltog i overtrædelsen, på grund af kursfaldet på peseta fra 1990 til 1994.

- 53 For det tredje har appellanten forkastet Rettens argument om, at mere end en tredjedel af selskabets omsætning stammer fra eksportmarkeder, hvorfor omsætningen i referenceåret, når den er omregnet til ecu på grundlag af en gennemsnitsvekselkurs for samme år, udgør omsætningen i hvert af de lande, hvor virksomheden har aktiviteter, og derfor netop tager hensyn til de pågældende virksomheders reelle økonomiske situation i referenceåret (jf. den appellerede doms præmis 341).
- 54 Ifølge appellanten medførte denne beregningsmetode, at selskabet måtte betale en højere bøde ved hjælp af midler i en valuta, der var faldet i kurs, og det med en lavere omsætning end den, virksomheden havde forud for kursfaldene, hvilket er uforeneligt med forbuddet mod forskelsbehandling. Selv hvis det antages, at Retten kunne tage hensyn til den tredjedel af omsætningen, der blev opnået på eksportmarkeder, havde Retten under alle omstændigheder skullet korrigere de resterende to tredjedele for at undgå, at kursfaldene påvirkede bøden.
- 55 Kommissionen har gjort gældende, at de indvendinger, appellanten har fremført mod Rettens ræsonnement, snarere hviler på rimelighedsbetragtninger end på retlige betragtninger. Det giver ubestridelige fordele med hensyn til gennemsigthed og sammenlignelighed — navnlig af de pågældende virksomheders økonomiske styrke — at udtrykke omsætninger og bøder i én valutaenhed, og det er svært at forestille sig, at der i dette øjemed anvendes andet end ecu.
- 56 Kommissionen har henvist til den appellerede doms præmis 340, som efter dens opfattelse indeholder hele den nødvendige begrundelse for at forkaste anbringendet om en tilsidesættelse af ligebehandlingsprincippet. De øvrige betragtninger, som er indeholdt i den appellerede doms præmis 335-341, er overflødige, hvor interessante de end måtte være.

- 57 Det bemærkes i denne forbindelse, at Retten i præmis 335-341 i tilstrækkeligt omfang begrundede, hvorfor den ikke kunne tiltræde sagsøgerens kritik af anvendelsen af ecu i forbindelse med bødeudmålingen og af den metode, hvorefter virksomhedernes omsætning i referenceåret blev omregnet til ecu på grundlag af en gennemsnitskurs for samme år, og særlig argumentet om en overtrædelse af forbuddet om forskelsbehandling.
- 58 Det kan således ikke kritiseres, at Kommissionen beregnede de bøder, der skulle pålægges virksomheder, som havde medvirket i samme overtrædelse, efter en og samme metode, som gav dem mulighed for at bedømme såvel de enkelte virksomheders størrelse og økonomiske betydning som omfanget af overtrædelsen på grundlag af den økonomiske situation, som den var på det tidspunkt, da overtrædelsen blev begået.
- 59 Endelig bemærkes, at valutaudsving er en risikofaktor, der både kan give fordele og ulemper, og som virksomheder, der gennemfører en del af deres salg på eksportmarkeder, sædvanligvis bliver udsat for i forbindelse med deres handelsaktiviteter, og hvis eksistens som sådan ikke kan medføre, at en bøde, der lovligt er fastsat ud fra overtrædelsens grovhed og omsætningen i referenceåret, bliver upassende. Under alle omstændigheder udgør det maksimale bødebeløb, der i medfør af artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17 fastsættes i forhold til omsætningen i det sidste regnskabsår forud for vedtagelsen af beslutningen, en grænse for de eventuelle negative konsekvenser af valutaudsvingene.
- 60 Det andet anbringende må derfor forkastes.

Det tredje anbringende

- 61 Som sit tredje anbringende har appellanten anfægtet det forhold, at Retten ikke tilpligtede Kommissionen at betale gebyrerne og renterne i forbindelse med etableringen af bankgarantien eller betalingen af bøden, og ikke bestemte, at der først skulle betales renter fra datoen for afsigelsen af den appellerede dom.
- 62 Som påpeget af Kommissionen, må dette anbringende afvises af to grunde. For det første opfylder det ikke kravene i artikel 112, stk. 1, litra c), i Domstolens procesreglement, da det ikke angives, hvilke fællesskabsretlige regler eller principper Retten skal have tilsidesat. For det andet må det betragtes som en ny påstand, der ikke kan nedlægges for første gang under en appelsag. For Retten nedlagde sagsøgeren nemlig påstand om, at Kommissionen blev tilpligtet at betale sagens omkostninger, og selskabet anså dette begreb for at omfatte bestemte beløb, som Retten med rette ikke ville betegne som sagsomkostninger (jf. den appellerede doms præmis 370). Under appelsagen har appellanten nedlagt påstand om, at Kommissionen tilpligtes at betale de samme beløb, uden at de betegnes som omkostninger som omhandlet i artikel 91, litra b), i Rettens procesreglement.
- 63 Det følger af det ovenstående, at appellen må forkastes i det hele.

Sagens omkostninger

- 64 I henhold til procesreglementets artikel 69, stk. 2, som ifølge artikel 118 finder tilsvarende anvendelse i appelsager, pålægges det den tabende part at betale sagens omkostninger, hvis der er nedlagt påstand herom. Da Kommissionen har nedlagt påstand om, at appellanten pålægges at betale sagens omkostninger, og da appellanten har tabt sagen, pålægges det denne at betale sagens omkostninger.

På grundlag af disse præmisser

udtaler og bestemmer

DOMSTOLEN (Femte Afdeling)

- 1) Appellen forkastes.
- 2) Enso Española SA betaler sagens omkostninger.

La Pergola

Wathelet

Edward

Jann

Sevón

Afsagt i offentligt retsmøde i Luxembourg den 16. november 2000.

R. Grass

Justitssekretær

A. La Pergola

Formand for Femte Afdeling